

komt op de middeleeuwsche Italiaansche zeekaarten niet voor.

Den Germaanschen volken bleef het gebruik van zeekaarten veel langer onbekend; waarschijnlijk dagteekent het gebruik ervan door Nederlandsche zeelieden uit het begin van de 16de eeuw. Evenals bij alle zeevarende volken werden bij hen de zeekaarten voorafgegaan door leeskaartboeken, kustbeschrijvingen, aangevende de toestanden van kusten en havens, de zeilrouten, de tijden van ebbe en vloed, de diepten en de gesteldheid van den bodem der zeeën, de betoning der vaarwateren enz. De oudste deelen van de leeskaartboeken dagteekenen, volgens Koppmann, uit de tweede helft van de 14de eeuw. Algemeen in gebruik gekomen schijnen ze pas in 't laatst der 15de eeuw. Uit dien tijd dagteekenen ook de beide oudste handschrift-leeskaartboeken, afkomstig uit Lübeck, thans in de Kommerz-Bibliothek te Hamburg en in druk uitgegeven door K. Koppmann (1876). Zij geven ons zeilaanwijzingen voor de Europeesche kusten van de straat van Gibraltar tot de Finsche Golf. Voor de geschiedenis van de zeevaart zijn zij van onschatbare waarde.

In deze leeskaartboeken krijgen wij voor 't eerst iets uitvoeriger inlichtingen omtrent den Maasmond. In de beide Hamburgsche manuscripten (zie Koppmann XI. 33) wordt alleen de tijd van hoogwater vóór en in den Maasmond aangegeven en wel op de volgende wijze:

Handschrift A: Item vor de Mase maket vul see en uterlik osten mane.

Handschrift B: Item vor de Mase maket vul see oest unde west, unde buten westsuetwest.

Ter verklaring van deze wijze van tijdsbepaling diene het volgende: De tijden van ebbe en vloed werden afgelezen op een als uurwerk gebruikt kompas. Een kompasroos zonder naald werd met behulp van twee tappen, aangebracht aan het Oost- en Westpunt van de roos, aan een statief bevestigd, zóó, dat het vlak van de roos evenwijdig met het aequatorvlak was. Door het midden van de roos werd een stift aangebracht, loodrecht op de roos, dus evenwijdig met de aardas. Stond nu de maan in 't Zuiden, dan wierp deze stift eene schaduw op de Noordlijn van de roos. Bij volle maan staat de maan om 12 uur in den nacht in 't Zuiden. Viel nu deze culminatie van de volle maan samen met den tijd van hoog water, dan zei men: de zuidermaan maakt vol zee. Vóór den